

NOVIOPOSTA

In dit nummer

De Sorteërhaak

Postmechanisatie

Z.O.P.

TNT hengelt naar uw post

TNT voert de frankeerhaak in. Lees de bijzonderheden hierover in dit nummer van NovioPosta.

Hoe wisselden geliefden vroeger geheime boodschappen uit toen er nog geen mobieltjes bestonden? Lees dat in het artikel Z.O.P.

Redactie:

J. Mulder
J. Spijkerman
J.M.A.G. Stroom

Fotografie:

W.A. v.d. Wagt

Basis ontwerp:

L. Thijsen

Illustraties:

W. Resink

Expeditie:

F. Piers
Tolhuis 35-17
6537 NN Nijmegen
Tel. 024-3444208

Vanwege het vele werk dat Cees Knoop voor de rondzending doet, kreeg hij op de jaarvergadering de 'Jan Rijdsdijk prijs'. De prijs werd uitgereikt door Gerard Dezaire, hoofd Rondzenddienst.

Z.O.P. : Zie Onder Postzegel.

Tegenwoordig kennen we een eenheidstarief voor (brievenbus-)post tot 20 gram. Of het nu een brief, briefkaart of drukwerk is, het maakt al jarenlang geen verschil meer. Maar dat is niet altijd zo geweest. In augustus 1907 bijvoorbeeld, moest een brief in de eerste gewichtsklasse gefrankeerd worden met 5 cent; een briefkaart met 2½ cent en op drukwerk moest 1 cent geplakt worden.

Om te kunnen volstaan met de frankering van 1 cent ("drukwerk"), mocht er, behalve de naam, het adres en eventueel het beroep van de afzender, verder niets op geschreven zijn. Een prentbriefkaart waarop uitsluitend de hier genoemde gegevens stonden, mocht ook als "drukwerk" gefrankeerd worden. Bij iedere andere mededeling, van welke aard dan ook, werd de kaart als briefkaart aangemerkt en

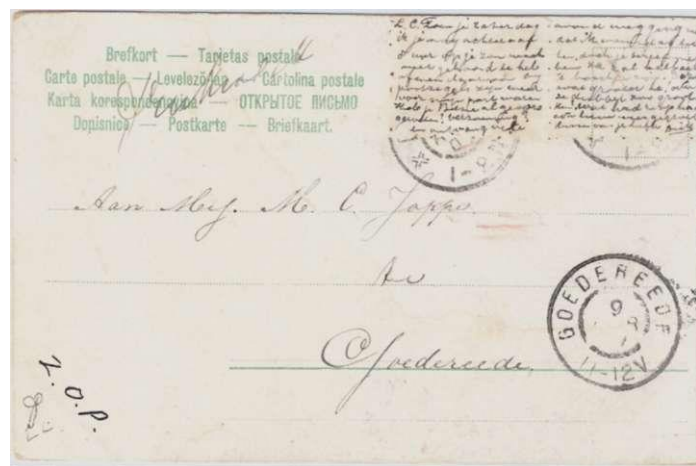
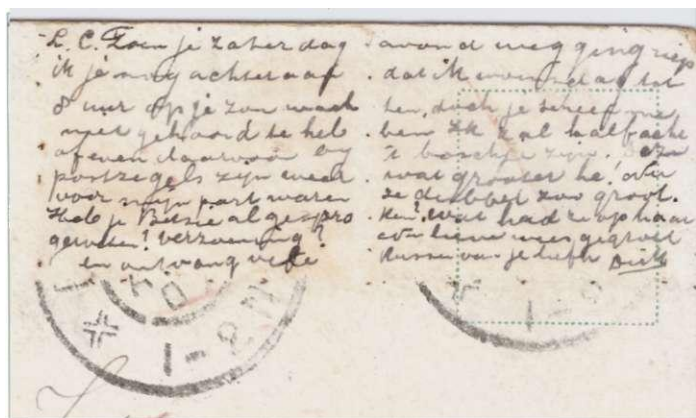
moest er 2½ cent geplakt worden!

Dit aanmerkelijk verschil in tarief leidde al 100 jaar geleden tot een bijzondere vorm van fraude, die behoorlijk groot van omvang was: de "boodschap" werd op de kaart onder de postzegel geschreven, en men kon dan volstaan met het goedkope franketarief voor drukwerk: 1 in plaats van 2½ cent (Afb. 1).

Afb. 1 Kaart, verstuurd in augustus 1907, met een lange boodschap onder de postzegels. De zorgvuldig uitgestippelde schrijfruimte wijst er op dat hier twee De Ruyter-zegels (van ½ cent) voor de frankering gebruikt zijn. Door de gedrukte aanduidingen linksboven (briefkaart) heen, staat met pen geschreven: "Drukwerk".

De tekst luidt als volgt: L.C. Toen je zaterdag avond wegging riep ik je nog achterna dat ik woensdag tot 8 uur op je zou wachten, doch je scheen me niet gehoord te hebben. Ik zal half acht of even daarvoor bij 't boschje zijn. Deze postzegels zijn weer wat grooter hè? Nu voor mijn part waren ze dubbel zo groot. Heb je Betsie al gesproken? Wat had ze op haar geweten? Verzoening? Nu lieve wees gegroet en ontvang vele kussen van je liefh. Dick.

Deze vorm van fraude heeft tot veel commotie geleid bij P & T. Diverse onderzoeken hebben het gebruik op grote schaal aangetoond, maar men heeft er niet goed tegen kunnen optreden. Als de fraude werd ontdekt (vaak doordat er o.p. of z.o.p op de kaart geschreven was) moest de ontvanger strafport betalen. Kennelijk is hen dat bij de kaart van Afb. 1 ontgaan!

Afb. 2 Kaart in 1929 vanuit Rotterdam verzonden aan Mej. C. Hemelrijk, vermoedelijk door een matroos aan boord van een schip. De tekst is vrij neutraal, paps en mams mogen gerust meelezen. Maar de belangrijkste woorden: "Dag lieve schat, 1000 kussen" zijn verstopt onder de postzegel!

De tekst onder de postzegel was vaak uitsluitend bedoeld om "ongezien" te blijven voor ongewenste nieuwsgierigen. Afb. 2 laat een kaartje zien met heel veel tekst, en dat zal dus zeker gefrankeerd zijn als briefkaart. Motief om woorden onder de postzegel te verstoppert was kennelijk niet een geldelijk gewin, maar had een ander doel!

De meeste ZOP-kaarten in mijn verzameling zijn voorzien van teksten aan Mejjuffrouwen, waarmee de liefde wordt betoond: "Ik verlang naar je", "10.000 kussen", "Wanneer zie ik je weer" etc. Maar héél bijzonder is wel die van afb. 3, waarin niet de liefde betoond, maar afgebroken lijkt te worden. Hier schrijft ene A. Robben aan Mej. J. Krul in Arnhem: "Ik ben verloofd met Jo Hubers". Zou hier bedoeld zijn: "ik blijf U niet langer trouw"?

Ter afsluiting van deze bijdrage een plaatje van een brief met Interneringszegel. In W.O. I hadden in Nederland geïnterneerde buitenlandse militairen (veelal Belgen) dezelfde portvrijdom als de Nederlandse militairen. Alle post tussen Nederland en België verliep via de Postüberwachungsstellen in Aachen en Emmerich. In een van deze kantoren werd het stempel "Ontoelaatbaar" geplaatst met als reden: de postzegel was zó groot, dat er spionageboodschappen onder geschreven konden worden.

Afb. 3 Fragment van een kaart uit 1936 met ZOP-tekst: "Ik ben verloofd met Jo Hubers". Vraag is hier wat het werkelijke motief was om de tekst "verborgen" te versturen. Mochten vreemde ogen dit niet zien? Of was het toch het verschil in frankkeertarief in 1936, het jaar waarin de kaart verstuurd werd? Briefkaart: 5 cent, drukwerk 1½ cent....

Jos M.A.G. Stroom.

Literatuur:

Holstege, Gert, Z.O.P. in Filatelie Informatief, 3010-1 t/m 3010-17, 1985.
König, K.E., De Nederlandse Interneringszegels, 1952.

Afb. 4 Brief uit 1916, retour gezonden naar de afzender (de geïnterneerde militair Jozef Coolens in kamp Harderwijk, artillerie barak 34, zoals vermeld op achterzijde). De postzegel was gevoelig voor verborgen spionageteksten en werd niet toegelaten op grensoverschrijdend postverkeer.